

РЕЦЕНЗИЯ

**на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
„доктор“**

Област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление: 3.2. Психология

Докторска програма: „Педагогическа и възрастова психология“

Автор: Гарифалия Петрос Митоли

Тема: „Устойчивост, копинг стратегии и учебна успеваемост на ученици от горна училищна възраст в Гърция“

Научен ръководител: доц. д-р Наташа Ангелова

Рецензент: [проф.д-р Даниела Тасевска]

1. ДАННИ ЗА ДОКТОРАНТА

Гарифалия Петрос Митоли е докторант в Югозападен университет „Неофит Рилски“, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“. Тематичната насоченост на дисертационното изследване закономерно се вписва в нейното образование, професионален опит и трайни научни интереси.

Докторантката притежава значителен практически опит в образователната сфера. Повече от двадесет години работи като преподавател по гръцки език и литература в различни образователни контексти: общообразователно и професионално средно образование, специално образование и образование на възрастни. Професионалният ѝ опит включва също работа с ученици със специални образователни потребности, обучение на възрастни и квалификационни дейности с учители.

Продължителният непосредствен контакт с училищната среда и с ученици в различни образователни ситуации има пряко отношение към избраната дисертационна проблематика и създава добра професионална основа за изследване на психологическата устойчивост, начините за справяне със стреса и връзката им с учебната успеваемост в юношеска възраст.

Научноизследователската активност на докторантката също е тематично свързана с дисертацията. Представени са три публикации от 2023 и 2025 г., посветени на

устойчивостта в юношеска възраст, отношението между устойчивост и академични постижения и връзките между устойчивост, копинг стратегии и учебни резултати.

Посочените данни позволяват дисертационният труд да бъде разглеждан като резултат от последователен професионален и изследователски интерес към проблемите на юношеското развитие и адаптацията към изискванията на училищната среда.

2. ДАННИ ЗА ПРОЦЕДУРАТА

Представеният дисертационен труд е разработен за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“. Научен ръководител е доц. д-р Наташа Ангелова.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за публична защита от катедра „Психология“ към Философския факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“. Публичната защита е насрочена за 9 октомври 2026 г. пред научно жури.

Предоставените за рецензиране материали включват дисертационен труд, автореферат на български език и данни за образователната, професионалната и публикационната дейност на докторантката.

3. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд е посветен на актуален за педагогическата и възрастовата психология проблем: *отношенията между психологическата устойчивост, копинг стратегиите и учебната успеваемост в юношеска възраст, изследвани в конкретния социокултурен и образователен контекст на Гърция.*

Избраната проблематика е значима както в научнотеоретичен, така и в приложен план. Юношеството е период, в който едновременно нарастват изискванията към самостоятелността и способността за саморегулация на младия човек и интензивността на академичните, социалните и личностните предизвикателства. В този контекст устойчивостта и копинг стратегиите придобиват особено значение като психологически ресурси за адаптация.

Същевременно академичната успеваемост не може да бъде интерпретирана единствено като функция на познавателните способности или усвояването на учебно съдържание. Тя се формира в сложното взаимодействие между когнитивни,

мотивационни, емоционални, поведенчески, семейни и социални фактори. Именно поставянето на академичните постижения в тази по-широка психологическа рамка определя продуктивността на избрания изследователски проблем.

Дисертационният труд е с обем 162 страници според данните в автореферата и включва 22 таблици и една фигура. Посочени са 391 литературни източника. Структурата следва логиката на научното изследване и композиционно представлява *теоретичен анализ на основните конструкти, формулиране на изследователски модел, методология, представяне и анализ на резултатите, дискусия, заключение, приноси и перспективи за бъдещи изследвания*.

3.1. Теоретичен модел на изследването

Теоретичният анализ е организиран около три основни конструкта – *психологическа устойчивост, копинг стратегии и академична успеваемост*. Положително оценявам стремежа на докторантката да не ги представя като механично съпоставени характеристики, а да потърси тяхната функционална взаимосвързаност в процеса на развитие и адаптация на юношата.

При концептуализирането на *устойчивостта* е проследено развитието на разбирането за нея – от относително стабилна личностна характеристика към динамичен процес, формиращ се във взаимодействието между индивидуалните ресурси и средата. Така устойчивостта е разгледана не просто като индивидуална „сила“, а като способност за позитивна адаптация в условията на трудности, стрес и повишени изисквания.

Тази теоретична позиция е съществена за предметното поле на педагогическата и възрастовата психология, защото позволява устойчивостта да бъде мислена като развиваща се характеристика, зависима от взаимодействието на юношата със семейството, училището, връстниците и социалната среда.

Копинг стратегиите са разгледани преимуществено през транзакционната перспектива за стреса и справянето. В рамките на модела копингът изпълнява функцията на механизъм, посредством който индивидуалните психологически ресурси намират израз в конкретни когнитивни и поведенчески реакции към трудността. Концептуалната рамка свързва училищната среда, индивидуалните характеристики, копинг процесите и устойчивостта, като допуска и реципрочност между успешното справяне, самоефективността и последващото развитие на устойчивостта.

Академичната успеваемост е третият основен компонент на модела. Тя е разглеждана като значим образователен резултат, който се формира под въздействието на психологически, поведенчески и контекстуални фактори, а в емпиричния модел е операционализирана чрез средния училищен успех.

Така се достига до *интегративен теоретичен модел*, в който:

- устойчивостта представлява психологически ресурс за адаптация;
- копингът – процесуален механизъм за справяне;
- академичната успеваемост – значим образователен резултат.

Към модела са включени възрастта, полът, класът и размерът на семейството като допълнителни демографски и контекстуални характеристики.

Особено продуктивен намирам опита да бъде преодоляна еднопосочната схема „психологическа характеристика – учебен резултат“. Теоретичната логика на труда допуска по-сложна зависимост, при която успешното справяне, устойчивостта и академичният успех могат да участват във взаимно подкрепящ се адаптационен процес.

3.2. Емпиричен модел и методология

Емпиричното изследване е количествено, корелационно и с напречен дизайн. Неговата *основна цел* е да бъдат проучени отношенията между психологическата устойчивост, копинг стратегиите и академичната успеваемост при ученици в Гърция, както и различията в изследваните показатели според определени демографски характеристики.

Изследователската логика произтича последователно от теоретичния модел. Формулирани са цели и хипотези относно положителните отношения между устойчивостта и копинга, копинг стратегиите и академичната успеваемост и устойчивостта и академичната успеваемост.

Изследваната извадка включва 110 ученици – 62 момичета и 48 момчета. Основните възрастови групи са 13-, 14- и 15-годишни ученици, като разпределението между втора и трета година на junior high school е практически равномерно – съответно 54 и 56 участници.

За измерване на психологическата устойчивост е използвана Resilience Scale (RS) на Wagnild и Young, включваща 25 айтема. Копинг стратегиите са изследвани посредством Coping Scale for Children and Adolescents (CSCA) на Brodzinsky и съавтори,

съдържаща 28 айтема. Академичната успеваемост е представена чрез средния училищен успех, получен от училищната документация след родителско съгласие.

Положително оценявам включването на обективиран показател за академична успеваемост. Използването на действителните училищни резултати намалява зависимостта на цялостния емпиричен модел от самооценъчни данни и осигурява различен източник на информация спрямо използваните психологически въпросници.

3.3. Основни резултати и тяхната интерпретация

Резултатите показват ясно изразена взаимосвързаност между трите основни променливи. Установена е силна положителна корелация между средния успех и психологическата устойчивост ($r = .847$; $p < .001$), между средния успех и способността за управление на проблемите ($r = .813$; $p < .001$) и между психологическата устойчивост и способността за управление на проблемите ($r = .833$; $p < .001$).

Получените резултати подкрепят трите основни хипотези. Най-силна е връзката между академичната успеваемост и психологическата устойчивост. Възрастта и размерът на семейството се очертават като контекстуално значими характеристики, докато полът и училищният клас имат по-ограничена диференцираща роля.

Съществено достойнство на дисертационния труд е опитът резултатите да бъдат върнати към първоначалния теоретичен модел. В дискусията устойчивостта, копингът и академичната успеваемост не са интерпретирани като три изолирани показателя, а като компоненти на интегрирана адаптивна система. Устойчивостта осигурява психологическата основа за позитивната адаптация; копинг стратегиите предоставят когнитивните и поведенческите средства за управление на трудностите; академичните резултати представляват един от значимите образователни резултати на този процес.

Именно тази интегративна интерпретация определям като една от съществените страни на дисертационното изследване.

4. НАУЧНИ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ

Докторантката формулира шест приносни позиции, които обхващат както получените емпирични резултати, така и възможностите за тяхното приложение в образователната практика. Приемам по същество заявените приноси, но считам, че от позицията на рецензент те могат да бъдат систематизирани по-прецизно като теоретико-интегративни, емпирични и научно-приложни.

Теоретико-интегративен принос намирам в поставянето на психологическата устойчивост, копинг стратегиите и академичната успеваемост в обща концептуална рамка. Значението на този подход е в преодоляването на фрагментарното разглеждане на трите конструкта и в опита академичният успех да бъде осмислен като част от по-широкия процес на психологическа адаптация на юношата.

Емпиричен принос представлява установяването в изследваната група гръцки ученици на силни положителни отношения между психологическата устойчивост, способността за управление на проблеми и академичните постижения. Получените данни допълват емпиричното познание за тези отношения в конкретен национален и образователен контекст.

Към емпиричните приноси отнасям и изследването на ролята на демографските и семейните характеристики. Резултатите насочват към значението на възрастта и размера на семейството, като едновременно с това показват по-ограничена роля на пола и училищния клас. Това подкрепя необходимостта устойчивостта и справянето да бъдат интерпретирани в развиваща и контекстуална перспектива.

За *теоретично продуктивна* намирам и поставената чрез резултатите възможност академичната успеваемост да бъде разглеждана не единствено като следствие от психологическите ресурси, а и като потенциален фактор, свързан с преживяването за компетентност и устойчивост. Тук обаче приносната претенция следва да остане на равнището на установена взаимосвързаност и основание за последваща проверка, тъй като използваният напречен дизайн не позволява доказване на причинната посока.

Научно-приложният принос на труда се изразява във възможността получените резултати да бъдат използвани при разработване на училищни дейности и програми за стимулиране на психологическата устойчивост, социално-емоционалните компетентности, проблемното решаване, саморегулацията, търсенето на подкрепа и управлението на стреса. Авторът аргументира и значението на взаимодействието между училище и семейство и необходимостта интервенциите да бъдат чувствителни към възрастовия и семейния контекст на учениците.

В обобщение приемам, че дисертационният труд съдържа приноси с характер на обогатяване и емпирично потвърждаване на съществуващото научно знание, както и основания за неговото приложение в училищната психолого-педагогическа практика.

Особено ценна е връзката между психологическото благополучие и образователното функциониране, която позволява академичният успех да бъде мислен в по-широката перспектива на развитието и адаптацията на юношата.

5. АВТОРЕФЕРАТ, ЕЗИК И КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ

Представеният автореферат отразява основните структурни и съдържателни характеристики на дисертационния труд. В него са представени теоретичните основания, целта и изследователските въпроси, методологията, основните резултати, дискусията и заключенията. В съдържателен план той позволява да бъде проследена логиката на проведеното дисертационно изследване.

Наред с положителната оценка на труда считам за необходимо да формулирам няколко критични бележки, които имат преди всичко характер на препоръки за последващата изследователска работа на докторантката.

На първо място е необходимо по-прецизно разграничаване между корелационна зависимост, статистическо предсказване и причинно влияние. Напречният корелационен дизайн позволява установяване на силата и посоката на статистическите отношения, но не предоставя основание за категорични заключения относно причинността. Самата дисертация на места коректно отчита това ограничение и посочва необходимостта от лонгитюдни изследвания за изясняване на посоката на връзките. Поради това формулировки, според които академичният успех „влияе“ върху устойчивостта или устойчивостта „определя“ успеха, следва да се използват предпазливо.

На второ място, понятието „копинг стратегии“ е по-широко от използвания в емпиричния анализ общ показател за способност за управление на проблеми. Инструментът включва различни форми на справяне – търсене на подкрепа, обмисляне и планиране, емоционално изразяване, избягване и оттегляне. Диференцираното им анализиране би позволило в бъдещи изследвания да бъде поставен по-съдържателният въпрос не просто дали копингът е свързан с устойчивостта и академичния успех, а кои стратегии, при какви условия и за кои ученици имат адаптивна функция.

На трето място, обемът на извадката от 110 ученици позволява реализирането на заложените основни анализи, но поставя ограничения пред генерализирането на резултатите към по-широката популация на гръцките юноши. Това се отнася особено до сравненията според размера на семейството, където част от подгрупите са с малка

численост – например двама участници от двучленни семейства и петима от семейства със седем или повече членове. Поради това установените различия според семейния размер е уместно да бъдат интерпретирани като перспективно основание за последващи изследвания.

Развитието на изследователския модел би спечелило и от включването на допълнителни контекстуални променливи – социално-икономически статус, родителско образование и подкрепа, училищен климат, взаимоотношения с учители и връстници. Подобна перспектива е разпозната и в самия дисертационен труд наред с необходимостта от лонгитюдни и мултиметодни изследвания.

Отделна бележка изисква езиковото оформление на автореферата на български език. Текстът се нуждае от цялостна професионална езикова редакция. Срещат се повтарящи се правописни, граматични, синтактични и терминологични неточности, както и конструкции, които очевидно следват структурата на изходния чуждоезиков текст и не са естествени за българския академичен език. Примери като „училищна успеваемост“, „юношитете“, „гърцките“, „копинг стратегии“ са показателни за необходимостта от такава редакция.

Тази бележка не се отнася до научната стойност на проведеното изследване, но не може да бъде пренебрегната предвид статута на автореферата като официален публичен академичен текст.

Формулираните критични бележки не поставят под съмнение основните достойнства на дисертационния труд. Те очертават ограниченията на конкретния изследователски дизайн и едновременно с това разкриват възможности за неговото бъдещо развитие.

6. ВЪПРОСИ КЪМ ДОКТОРАНТА

Във връзка с представения дисертационен труд бих отправила към докторантката два въпроса, които са насочени не толкова към възпроизвеждане на представени в текста положения, колкото към възможността да разгърне собствената си изследователска позиция:

1. В дисертационното изследване е установена много силна положителна връзка между психологическата устойчивост и академичната успеваемост. Предвид напречния корелационен дизайн на изследването, как бихте интерпретирали

възможната посока на тази връзка – по-високата устойчивост подпомага ли академичния успех, академичният успех укрепва ли устойчивостта, или е по-обосновано да се предполага реципрочна зависимост? Какъв последващ изследователски дизайн бихте предложили, за да проверите емпирично тези възможности?

2. В емпиричния модел копинг стратегиите са представени преимуществено чрез общия показател „способност за управление на проблеми“, въпреки че използваният инструмент обхваща различни начини за справяне. Ако продължите изследването, бихте ли диференцирали отделните копинг стратегии и как според Вас подобен анализ би променил или обогатил обяснителния модел на отношенията между психологическата устойчивост и академичната успеваемост?

7. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният дисертационен труд на Гарифалия Петрос Митоли на тема „Устойчивост, копинг стратегии и учебна успеваемост на ученици от горна училищна възраст в Гърция“ е посветен на актуален и научно значим проблем в областта на педагогическата и възрастовата психология.

Трудът демонстрира познаване на основните теоретични направления в изследването на психологическата устойчивост, копинг стратегиите и академичната успеваемост и стремеж те да бъдат интегрирани в общ изследователски модел. Теоретичната постановка намира логическо продължение в емпиричния дизайн, а получените резултати са анализирани и обсъдени в контекста на поставените изследователски въпроси и хипотези.

Като съществени достоинства на дисертационното изследване определям интегративния характер на теоретичния модел; логическата връзка между теоретичната постановка и емпиричната проверка; установените отношения между психологическата устойчивост, копинг ресурсите и академичните постижения; използването на реален показател за училищната успеваемост; както и стремежа резултатите да бъдат интерпретирани в развиваща и контекстуална перспектива.

Дисертационният труд съдържа научни и научно-приложни резултати, които допълват познанието за психологическите ресурси на училищната адаптация в юношеска възраст и създават основания за приложението им в образователната и психолого-педагогическата практика.

Направените критични бележки се отнасят основно до ограниченията на напречния дизайн и произтичащата от това необходимост от предпазливост при причинните интерпретации, до възможността за по-диференцирано изследване на копинг стратегиите, до ограниченията, произтичащи от обема и структурата на извадката, както и до необходимостта от сериозна езикова редакция на българския автореферат. Те не променят цялостната ми положителна оценка, а очертават продуктивни перспективи за бъдеща научноизследователска работа.

Въз основа на цялостната оценка на представения дисертационен труд, неговия теоретичен и емпиричен модел, получените резултати и формулираните научни и научно-приложни приноси давам положителна оценка и предлагам на уважаемото Научно жури да присъди на Гарифалия Петрос Митоли образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.2. Психология, докторска програма „Педагогическа и възрастова психология“.

Дата: 20.09.2026 г.

Рецензент:

/проф. д-р Даниела Тасевска/

REVIEW

of a dissertation for the award of the educational and scientific degree "doctor"

Field of higher education: 3. Social, economic and legal sciences

Professional field: 3.2. Psychology

Doctoral Program: "Pedagogical and Age Psychology"

Author: Garifalia Petros Mitoli

Topic: "Resilience, coping strategies and academic performance of upper school-age students in Greece"

Scientific supervisor: Assoc. Prof. Dr. Natasha Angelova

Reviewer: Prof. PhD Daniela Tasevska

1. DOCTORAL STUDENT DATA

Garifalia Petros Mitoli is a doctoral student at the Southwestern University "Neofit Rilski", professional field 3.2. Psychology, doctoral program "Pedagogical and Age Psychology". The thematic focus of the dissertation research naturally fits into her education, professional experience and long-standing scientific interests.

The PhD candidate has significant practical experience in the field of education. For more than twenty years she has been working as a teacher of Greek language and literature in various educational contexts : general and vocational secondary education, special education and adult education. Her professional experience also includes working with students with special educational needs, adult education and teacher training.

The prolonged direct contact with the school environment and with students in various educational situations has a direct bearing on the chosen dissertation topic and creates a good professional basis for researching psychological resilience, ways of coping with stress and their relationship with academic success in adolescence.

The doctoral student's research activity is also thematically related to the dissertation. Three publications from 2023 and 2025 are presented, dedicated to resilience in adolescence, the relationship between resilience and academic achievement, and the links between resilience, coping strategies, and academic performance.

The indicated data allow the dissertation to be considered as the result of a consistent professional and research interest in the problems of adolescent development and adaptation to the requirements of the school environment.

2. PROCEDURE DATA

The presented dissertation work was developed for the acquisition of the educational and scientific degree "Doctor" in the field of higher education 3. Social, economic and legal sciences, professional field 3.2. Psychology, doctoral program "Pedagogical and age psychology". The scientific supervisor is Assoc. Prof. Dr. Natasha Angelova.

The dissertation has been discussed and directed for public defense by the Department of Psychology at the Faculty of Philosophy of the Southwestern University "Neofit Rilski". The public defense is scheduled for October 9, 2026 before a scientific jury.

The materials submitted for review include a dissertation, an abstract in Bulgarian, and data on the doctoral student's educational, professional, and publication activities.

3. GENERAL CHARACTERISTICS OF THE DISSERTATION

The dissertation is dedicated to a topical issue for pedagogical and age-related psychology problem : *the relationships between psychological resilience, coping strategies and academic achievement in adolescence, studied in the specific sociocultural and educational context of Greece* .

The chosen issue is significant both in scientific-theoretical and applied terms. Adolescence is a period in which the demands on the independence and self-regulation ability of the young person and the intensity of academic, social and personal challenges simultaneously increase. In this context, resilience and coping strategies acquire particular importance as psychological resources for adaptation.

At the same time, academic success cannot be interpreted solely as a function of cognitive abilities or the acquisition of educational content. It is formed in the complex interaction between cognitive, motivational, emotional, behavioral, family and social factors. It is the placement of academic achievements in this broader psychological framework that determines the productivity of the chosen research problem.

The dissertation has a volume of 162 pages according to the data in the abstract and includes 22 tables and one figure. 391 literary sources are cited. The structure follows the logic of scientific research and compositionally represents *theoretical analysis of the main ones constructs , formulation on research model , methodology , presentation and analysis of results , discussion , conclusion , contributions and perspectives for future research* .

3.1. Theoretical model of the study

The theoretical analysis is organized around three main constructs – *psychological resilience, coping strategies and academic success*. I positively appreciate the doctoral student's effort not to present them as mechanically juxtaposed characteristics, but to seek their functional interconnection in the process of adolescent development and adaptation.

The conceptualization of *resilience* traces the development of its understanding – from a relatively stable personality characteristic to a dynamic process formed in the interaction between individual resources and the environment. Thus, resilience is viewed not simply as an individual “strength”, but as the ability to positively adapt in the face of difficulties, stress and increased demands.

This theoretical position is essential to the subject field of pedagogical and age psychology because it allows resilience to be thought of as a developing characteristic dependent on the adolescent's interaction with family, school, peers, and social environment.

Coping strategies are considered primarily through the transactional perspective on stress and coping. Within the model, coping functions as a mechanism through which individual psychological resources find expression in specific cognitive and behavioral responses to difficulty. The conceptual framework connects the school environment, individual characteristics, coping processes, and resilience, and also assumes reciprocity between successful coping, self-efficacy, and the subsequent development of resilience.

Academic achievement is the third main component of the model. It is viewed as a significant educational outcome that is shaped by psychological, behavioral, and contextual factors, and in the empirical model is operationalized through average school achievement.

This leads to *an integrative theoretical model* in which :

- sustainability represents psychological resource for adaptation ;
- Coping – a procedural coping mechanism ;
- academic Success rate – a significant educational outcome.

To models are included age , gender, class, and family size as additional demographic and contextual characteristics.

I find the attempt to overcome the one-way scheme of “psychological characteristic – academic result” particularly productive. The theoretical logic of the work allows for a more

complex relationship, in which successful coping, resilience, and academic success can participate in a mutually supportive adaptation process.

3.2. Empirical model and methodology

The empirical study is quantitative, correlational and cross-sectional in design. Its *main objective* is to examine the relationships between psychological resilience, coping strategies and academic achievement among students in Greece, as well as the differences in the studied indicators according to certain demographic characteristics.

The research logic follows the theoretical model. Objectives and hypotheses are formulated regarding the positive relationships between resilience and coping, coping strategies and academic success, and resilience and academic success.

The sample studied includes 110 students – 62 girls and 48 boys. The main age groups are 13-, 14- and 15-year-old students, with the distribution between the second and third years of junior high school being practically even – 54 and 56 participants, respectively.

To measure psychological resilience, the Resilience Scale (RS) of Wagnild and Young, including 25 items, was used. Coping strategies were examined using the Coping Scale for Children and Adolescents (CSCA) of Brodzinsky et al., containing 28 items. Academic achievement was represented by the average school grade obtained from school records after parental consent.

I appreciate the inclusion of an objective indicator of academic success. Using actual school results reduces the dependence of the overall empirical model on self-report data and provides a different source of information than the psychological questionnaires used.

3.3. Main results and their interpretation

The results show a clear correlation between the three main variables. A strong positive correlation was found between average grade and psychological resilience ($r = .847$; $p < .001$), between average grade and problem-management ability ($r = .813$; $p < .001$), and between psychological resilience and problem-management ability ($r = .833$; $p < .001$).

The results support the three main hypotheses. The strongest relationship is between academic achievement and psychological resilience. Age and family size emerge as contextually significant characteristics, while gender and school grade have a more limited differentiating role.

A significant merit of the dissertation work is the attempt to return the results to the original theoretical model. In the discussion, resilience, coping and academic success are not interpreted as three isolated indicators, but as components of an integrated adaptive system. Resilience provides the psychological basis for positive adaptation; coping strategies provide the cognitive and behavioral tools for managing difficulties; academic results represent one of the significant educational outcomes of this process.

It is this integrative interpretation that I define as one of the essential aspects of the dissertation research.

4. SCIENTIFIC AND SCIENTIFIC-APPLIED CONTRIBUTIONS

The doctoral student formulates six contribution positions that encompass both the empirical results obtained and the possibilities for their application in educational practice. I accept the stated contributions in essence, but I believe that from the position of a reviewer they can be systematized more precisely as theoretical-integrative, empirical, and scientifically-applied.

a theoretical-integrative contribution in placing psychological resilience, coping strategies, and academic success in a common conceptual framework. The significance of this approach lies in overcoming the fragmentary consideration of the three constructs and in the attempt to understand academic success as part of the broader process of psychological adaptation of the adolescent.

An empirical contribution is the identification of strong positive relationships between psychological resilience, problem-solving ability and academic achievement in the studied group of Greek students. The obtained data complement the empirical knowledge about these relationships in a specific national and educational context.

Among the empirical contributions, I also include the examination of the role of demographic and family characteristics. The results point to the importance of age and family size, while simultaneously showing a more limited role for gender and school grade. This supports the need to interpret resilience and coping in a developmental and contextual perspective.

theoretically productive . Here, however, the contribution claim should remain at the level of established interrelationship and grounds for subsequent verification, since the cross-sectional design used does not allow for proof of causal direction.

The scientific and applied contribution of the work is expressed in the possibility of using the obtained results in the development of school activities and programs to stimulate psychological resilience, socio-emotional competencies, problem solving, self-regulation, support seeking and stress management. The author also argues for the importance of the interaction between school and family and the need for interventions to be sensitive to the age and family context of the students.

In summary, I believe that the dissertation contains contributions that enrich and empirically confirm existing scientific knowledge, as well as grounds for its application in school psychological and pedagogical practice. Of particular value is the relationship between psychological well-being and educational functioning, which allows academic success to be thought of in the broader perspective of adolescent development and adaptation.

5. ABSTRACT, LANGUAGE AND CRITICAL NOTES

The presented abstract reflects the main structural and content characteristics of the dissertation work. It presents the theoretical foundations, the aim and research questions, the methodology, the main results, the discussion and the conclusions. In terms of content, it allows to trace the logic of the conducted dissertation research.

Along with the positive assessment of the work, I consider it necessary to formulate several critical remarks, which are primarily in the nature of recommendations for the doctoral student's subsequent research work.

First, a more precise distinction is needed between correlation, statistical prediction, and causality. The cross-sectional correlation design allows for the determination of the strength and direction of statistical relationships, but does not provide grounds for categorical conclusions about causality. The dissertation itself correctly acknowledges this limitation in places and points out the need for longitudinal studies to clarify the direction of the relationships. Therefore, formulations according to which academic success “influences” resilience or resilience “determines” success should be used with caution.

Second, the concept of “coping strategies” is broader than the general indicator of problem-management ability used in empirical analysis. The tool includes different forms of coping – support seeking, reflection and planning, emotional expression, avoidance and withdrawal. Their differentiated analysis would allow future research to pose the more

substantive question of not just whether coping is related to resilience and academic success, but which strategies, under what conditions and for which students, have an adaptive function.

Third, the sample size of 110 students allows for the implementation of the main analyses, but places limitations on the generalizability of the results to the wider population of Greek adolescents. This is especially true for comparisons by family size, where some of the subgroups are small in number – for example, two participants from two-member families and five from families with seven or more members. Therefore, the differences found by family size should be interpreted as a promising basis for further research.

The development of the research model would also benefit from the inclusion of additional contextual variables – socio-economic status, parental education and support, school climate, relationships with teachers and peers. A similar perspective is also recognized in the dissertation work itself, along with the need for longitudinal and multi-method studies.

A separate note requires the language layout of the abstract in Bulgarian. The text needs a complete professional language editing. There are recurring spelling, grammatical, syntactic and terminological inaccuracies, as well as constructions that obviously follow the structure of the source foreign language text and are not natural for the Bulgarian academic language. Examples such as “school success”, “youth”, “Greeks”, “copywriting strategies” are indicative of the need for such editing.

This note does not address the scientific value of the research conducted, but cannot be ignored given the status of the abstract as an official public academic text.

The formulated critical remarks do not question the main merits of the dissertation work. They outline the limitations of the specific research design and, at the same time, reveal opportunities for its future development.

6. QUESTIONS TO THE DOCTORAL STUDENT

In connection with the presented dissertation, I would like to ask the doctoral student two questions, which are aimed not so much at reproducing the positions presented in the text, but at the opportunity to develop her own research position:

1. The dissertation study found a very strong positive relationship between psychological resilience and academic success. Given the cross-sectional correlational design of the study, how would you interpret the possible direction of this relationship – does higher resilience support academic success, does academic success strengthen resilience, or is it more

reasonable to assume a reciprocal relationship? What follow-up research design would you suggest to empirically test these possibilities?

2. In the empirical model, coping strategies are predominantly represented by the general indicator “problem management ability”, although the instrument used covers different ways of coping. If you continue the research, would you differentiate the individual coping strategies and how do you think such an analysis would change or enrich the explanatory model of the relationship between psychological resilience and academic success?

7. CONCLUSION

The presented dissertation work of Garifalia Petros Mitoli on the topic "Resilience, Coping Strategies and Academic Success of Upper School-Age Students in Greece" is dedicated to a current and scientifically significant problem in the field of pedagogical and age psychology.

The paper demonstrates knowledge of the main theoretical directions in the study of psychological resilience, coping strategies and academic success and an effort to integrate them into a common research model. The theoretical formulation finds a logical continuation in the empirical design, and the obtained results are analyzed and discussed in the context of the research questions and hypotheses posed.

As essential merits of the dissertation research, I define the integrative nature of the theoretical model; the logical connection between the theoretical formulation and the empirical verification; the established relationships between psychological resilience, coping resources and academic achievements; the use of a real indicator of school success; as well as the aspiration for the results to be interpreted in a developmental and contextual perspective.

The dissertation contains scientific and applied scientific results that complement the knowledge about the psychological resources of school adaptation in adolescence and create grounds for their application in educational and psychological-pedagogical practice.

The critical remarks made mainly concern the limitations of the cross-sectional design and the resulting need for caution in causal interpretations, the possibility of a more differentiated study of coping strategies, the limitations arising from the size and structure of the sample, as well as the need for serious language editing of the Bulgarian abstract. They do not change my overall positive assessment, but outline productive prospects for future research work.

Based on the overall assessment of the presented dissertation, its theoretical and empirical model, the results obtained and the formulated scientific and scientific-applied contributions, I give a positive assessment and propose to the esteemed Scientific Jury to award Garifalia Petros Mitoli the educational and scientific degree "Doctor" in the field of higher education 3. Social, economic and legal sciences, professional field 3.2. Psychology, doctoral program "Pedagogical and Age Psychology".

Date : 20.09. 2026

Reviewer :

.....

/ Prof. PhD Daniela Tasevska /